

DALKARLSKÄRRET – DETALJERAD NATURVÄRDESDINVENTERING AV SKOGEN KRING TIPPEN

Pro Natura

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	2
Metodik	2
Resultat	3
Diskussion	5
Referenser	6

Bilagor

Bilaga 1 Tabell över inmäta naturvärdesträd och signalarter

Bilaga 2 Karta över inmäta naturvärdesträd fördelade på art

Bilaga 3 Karta över signal- och rödlistade arter i området

Författare: Tomas Fasth

Fotograf: Tomas Fasth och Ronny Fors

Postadress Småland

Högemålen 2

563 91 Gränna

Tel 0730-631506

Hemsida: www.pro-natura.net

Organisationsnr

85 72 06-3488

F-skattesedel

857206-3488

Momsredovisningsnr

14-85 72 06-3488

Plusgiro

392123-6

Bankgiro

371-1165

Detaljerad naturvärdesinventering Dalkarlskärret

Inledning

Pro Natura har på uppdrag av Nacka kommun utfört en detaljerad naturvärdesinventering av Dalkarlskärret. Kommunen arbetar med ett program för SÖ Boo och en detaljplan för Dalkarlskärret. Ekologigruppen har i sin översiktliga naturvärdesinventering av hela kommunen redovisat tre objekt med höga naturvärden kring Dalkarlskärret (klass 2). De största är triviällövskogar (5,5 ha) och det mindre ädellövskog (0,5 ha). Av den anledningen har kommunen beställt en naturvärdesinventering med tyngdpunkten på trädbärande värden.

Inventeringen har utförts av Tomas Fash, Pro Natura. Kontaktperson på kommunen har varit Anna Ek. Arbetet i fält har utförts i juli-september 2011.

Metodik

Omgivningen kring Dalkarlskärret domineras helt av skogsmark. Denna detaljerade naturvärdesinventering har därför varit inriktad på trädbärande värden. Dalkarlskärret utgörs till stora delar av en tipp men i kanterna finns också videkärr och spridda Salix-träd och klibbal. Dessa trädbärande delar har inte bedömts ha särskilda trädbärande värden och har därför inte närmare inventerats. Hela inventeringsområdet utöver tippet är ca 10 ha. I Norr avgränsar länsvägen 222 och i V Boo-vägen. I NV finns ett par tomter mellan 222:an och Boo-vägen. F ö omges området av villabebyggelse. Grönstrukturer finns mot öster och söder. Norrut utgör motorvägen en barriär men på andra sidan finns ett större grönstråk.

Som riktmärke för trädinventeringen har funnits den av Artdatabanken nyligen framtagna Trädportalen där förekomster av skyddsvärda träd i hela landet registreras. Huvudkriterierna för träd som registreras är grovlek (1), hög ålder (2), håligheter (3), hamling (4) samt övrigt (5). Såväl levande som döda träd omfattas där döda träd kan vara både stående och liggande (torrträd och högstubbar respektive lågor och vindfällen). Torrträden omfattar både högstubbar av varierande längd och torrträd där hela stammen står kvar. Låga benämns för såväl fallna torrträd eller delar av högstubbar såväl som vindfällna träd som därefter dött eller träd som fällt och lämnats liggande, okapade. Bland kategorin övriga finns exempelvis träd som ligger nära gränserna (efterträdande naturvärdesträd, 80-100 cm), alléträd eller träd som är värd för rödlistade arter. För att kvalificera sig för Trädportalen ska ett eller flera kriterier vara uppfyllda. Undre gränsen är här 100 cm i diameter i brösthöjd (1), 100-200 år beroende på trädart (2), 40 cm för döda träd och hålträd medan ribban för hamlade träd och alléträd är 10-20 cm (4, 5). Definitioner av hålträd är träd med håligheter som är minst 3 cm stora och når in i veden. Håligheter uppstår ofta i grenar men utvecklas ofta både med hjälp av häckande hackspettar och parasiterande vedsvampar.

I denna inventering har ribban sänkts för döda träd och hålträd (100 cm i omkrets = 30 cm i diameter). Artdatabanken har valt gränser anpassade för odlingslandskapets mer bördiga marker där träden står glesare än i skogsmark och därmed har mindre konkurrens av varandra. Som grova träd har här angivits träd > 70 cm i diameter i brösthöjd (> 220 cm i omkrets). Värdearter för signalarter har också angivits bland övriga värdearter. Signalarter är sådana som har ganska höga kvalitetskrav på substratet, underlaget, som inte i sig är rödlistade men som kan indikera förekomst av rödlistade arter. De skyddsvärda träd som har uppnått de uppsatta kriterierna har mätts med band och GPS och bedömts vad gäller förekomst av håligheter och död ved. Noggrannheten för trädens positioner har varierat, ibland har den inte varit bättre än +/- 30 m.

Resultat

Resultatet framgår av bifogad tabell över träd i området där dryga 150 träd har mätts in. Fördelningen i terrängen framgår av bifogad karta. Nedan kommenteras resultatet.

Lövskog och blandskog är de dominerande naturtyperna i området. Bitvis är ek dominerande. Lövskogarnas viktigaste trädslag är annars asp. På höjden SO kärret finns hällmarkstallskog. Branten nedanför är en blandskog av asp och gran. Tallskogar på tjockare jordtäckte finns närmast väg 222. Åldern hos träden varierar men äldre träd är härskande. Äldst är tallarna.

Över 150 träd har bedömts ha särskilda naturvärden. Dessa fördelar sig enligt nedanstående.

Asp	66
Tall	50
Gran	13
Ek	11
Övriga	18

Flertalet skyddsvärda träd är alltså lövträd men här finns också många äldre och gamla tallar. Bland övriga finns främst björk och sälg.

Om träden sorteras efter skyddsvärde blir tabellen enligt nedanstående. OBS att vissa träd har mer än ett skyddskriterium.

Hålträd	62
Döda träd (torrträd + lågor)	47
Hög ålder	38
Värdträd för skyddsvärda arter	19
Grovlek	10

Som synes utgör döda träd en inte betydelselös andel av de skyddsvärda träden. Merparten av den döda veden svarar asp, björk och gran för. Torrträd och lågor är lika fördelade. Bland lågorna är asp vanligast. Här finns förhållandevis grova stammar av gran, uppemot 70 cm i diameter. Äldre, ganska murkna lågor förekommer. Torrträden är främst avblåsta högstubbar av varierande höjd. Främst utgörs dessa av lövträd som asp och björk. Hålträden domineras helt av asp och träd med hög ålder är nästan samtliga tallar. Grova träd utgörs så gott som helt av ekar.

Värdträdens betydelse för skyddsvärda arter redovisas i en tabell längre ner där också tidigare fynd har lagts till. De inventeringar som gjordes av kommunens grönstrukturer av Ekologigruppen som låg till grund för områdets höga naturvärdesklass baserades till stor del på fynd av rödlistade arter av främst vedsvampar.

Värdträden för skyddsvärda arter fördelar sig enligt nedan.

Art/trädslag	Tall	Asp	Sålg	Ek	Gran
Tallticka	9				
Ekticka				1	
Rävticka		1			
Veckticka		1			
Vågticka		1			
Ostticka		1			
Barkticka		1			
Oxtungsvamp				1	
Svavelticka			1		
Grynig blåslav	1				
Rosa skärelev				1	
Granbarkgnagare					1
Thomsons trägnagare					1
Reliktbock	1				
Myskbock			1		

Fetstilade arter är rödlistade, sårbara eller hänsynskrävande där två arter räknas som hotade (VU-sårbara). Kursiverade är fynd från 2008. De bägge arterna **vågticka** och **ostticka** hittades på asplåga resp -högstubbe. Ytterligare en rödlistad vedsvamp på asplåga, **veckticka**, sågs i området. En parasit på ek som är rödlistad och hittades i området var **oxtungsvamp**. Tallticka och ekticka parasiterar på gamla tallar respektive ekar, oftast träd som är > 150 år. Reliktbock lever i ytterbarken på äldre tallar som är solexponerade. Rosa skärelev växer på barken av äldre ekar. Övriga arter är signalarter, d v s arter som indikerar höga naturvärden. Hälften av de totalt 10 arterna i listan är beroende av död ved. Bland viktiga värdträd ska också nämnas björk där en handfull högstubbar utgör växtplats för fnösketickan vars fruktkroppar är viktig värd för vissa vedinsekter.

Därutöver sågs även två rödlistade marksvampar, **scharlakansröd vaxskivling** och **jättekamskivling**. Bägge dessa och samtliga fynd av rödlistade svampar knutna till asp gjordes av Ralf Lundmark, Taiganatur, i september 2008. Närmare lägesangivelser för fynden finns med utgångspunkt från tippen, i väderstreck från denna, dock inga koordinater. Se nedan.

Jättekamskivling	VNV
Scharlakansröd vaxskivling	SSV, S delen av branten
Oxtungsvamp	V
Ostticka	NV, N Morkullevägen
Vågticka	NV, N Morkullevägen
Veckticka	V

Ekologigruppens fynd av rödlistade svampar med ungefärlig lokalangivelse är hämtade från Artportalen. Förtydligande kommentarer om brant och Morkullevägen är tillägg till fyndata. Fynd från september 2011 av ekticka samt marksvampen zontaggsvamp, bägge V tippen, gjordes av Ronny Fors, Naturskyddsföreningen.

Rävtickan är parasit på asp och känns lätt igen på dess rävröda hatt och ljusa undersida

Tidigare fynd av rödlistade svampar har inte kunnat bekräftas under detta år. Svampars fruktkroppar kan utebli vissa år och tillfälliga substrat såsom död ved överges då dess näring är slut.

Tilläggas bör att utöver dessa organismgrupper finns andra, exempelvis fåglar, där hålbbyggande arter nyttjar de många ihåliga asparna. I området finns hål som spillkråkan hackat upp, en art som inom EU ingår i fågeldirektivet. Bland kärlväxter gjordes ett par noteringar av särskilda arter, trolldruva och **alm**. Almen räknas sedan 2010 som rödlistad (NT) p g a almsjukan. De almar som sågs i området var unga och växte i branten. De såg inte helt friska ut.

Diskussion

Som helhet utgör området ett biologiskt mycket värdefullt område där förekomsten av äldre, ihåliga aspar och död aspved utgör viktigaste ingredienser. Aspvärderna finns både NV kärret och i branten i söder. Ek och tall får betraktas som jämbördiga värde-träd efter aspen för rödlistade arter även om tallen är mer frekvent och spridd. Ekvärderna finns främst på nordöstra sidan av kärret där jätteträd och rosa skärelav förekommer men förekomster av rödlistade svampar finns också i V mellan Boovägen och tippen. Till de allmänna lövvärderna får räknas de två rödlistade marksvamparna vilka växer i främst ädellövklädda, kalkhaltiga mullrika jordar. Branten söder om kärret har också värdefull gran, levande och död, samt mycket gammal tall på krönet, uppskattningsvis minst 300 år. I brantens förlängning mot öster, områdets sydöstra hörn saknas naturvärde-träd. Avverkningar under tidigare decennier har avlägsnat äldre träd.

Tyngdpunkten av de biologiska värdena finns i nordväst, nordost samt i brantens södra del d v s i sydsydväst både om man ser till skyddsvärda träd och fynd av rödlistade arter.

Branten SV om tippen med rikt inslag av död ved av främst asp

Merparten av området har varit orört från skogsbruksåtgärder under lång tid vilket är en förklaring till den rika förekomsten av död ved. De torrträdet och lågor som redovisas här är långt ifrån all värdefull död ved i området. Klenare lågor och torrträdet förekommer frekvent. För naturvårdens bevarande är det ur denna aspekt av vikt att sådana förekomster inte städas bort. Samtidigt är det också ett starkt önskemål att ett antal naturvärdesträd frihuggs från yngre beskuggande träd. För ett 20-tal träd, mest asp och ek, har sådana åtgärder föreslagits (se bilaga). I flertalet fall är det unggranar som tränger upp i kronor till eller står tätt in på stammen av naturvärdesträd. Om asp och ek får utvecklas med mindre konkurrens från gran framöver kommer naturvärdet att öka med högre ålder hos lövträden och större mängd död ved. Framtida efterträdare behövs också om naturvärdet ska bevaras. Viktigt för bevarande av biologisk mångfald i området är också att grönstrukturen inte bryts med andra grönområden. En korridor som inte verkar vara inventerad löper längs med motorvägen. Det vore lämpligt att närmare studera dess kvalitéer och funktion för biologisk mångfald i området.

Referenser

Ehnström, B & Axelsson, R. 2002. Insektsgnag i bark och ved. Artdatabanken, SLU.

Ekologigruppen 2009: Biologisk mångfald i Nacka. Underlagsrapport till grönstrukturplan för Nacka kommun.

Gärdenfors, U. 2010. Rödlisterade arter i Sverige 2010. Artdatabanken, SLU.

Nitare, J 2010: Signalarter. Indikatorer på skyddsvärd skog. Flora över kryptogamer.

Norén, M m fl. 2002: Handbok för inventering av nyckelbiotoper. Skogsstyrelsen.

TRÄD	ART	OMKRETS	ÅLDER	HÅLTRÄD	GROVLEK	TORRTRÄD	LÅGA	ART	ÖVRIGT
1	Gran	135					1		
2	Asp	148		1					frihuggs från gran
3	Asp	116		1					
4	Asp	133		1					
5	Asp	100		1					
6	Asp	102		1					stamspricka
7	Asp	100		1					ved blottad, savflöde
8	Asp	166	1	1					
9	Asp	113		1					lutande
10	Asp	155		1					frihuggs från gran, savflöde
11	Tall	159						1	TALLTICKA
12	Asp	126		1					ved blottad, savflöde
13	Asp	150		1					
14	Asp	136		1					stamknölar, nedsatt vitalitet
15	Asp	144		1					stamknölar
16	Asp	104		1					frihuggs från gran
17	Asp	124		1					
18	Björk	123				1			rikligt fnösketickor, 10 m högstubbe
19	Asp	133				1			5 m högstubbe
20	Asp	122					1		
21	Tall	182		1					ved blottad
22	Ek	260			1				
23	Asp	118		1					stamknölar, savflöde
24	Gran	145					1		2 stammar
25	Gran	135				1			4 stammar
26	Asp	151		1					frihuggs från gran, ved blottad
27	Asp	128		1					frihuggs från gran
28	Asp	120		1					frihuggs från gran, ved blottad
29	Asp	120		1					ved blottad
30	Asp	110		1					frihuggs från gran, ved blottad
31	Asp	122					1		
32	Tall	173	1						spärrgrenig krona, pansarbark
33	Asp	118		1					ved blottad
34	Asp	138		1					
35	Asp	101				1			5 m högstubbe, grävlinggryt
36	Asp	108				1		1	RÄVTICKA
37	Asp	122		1					
38	Sälg	122					1		
39	Björk	162		1					
40	Asp	130		1					savflöde
41	Klibbal	122							bred bas, 3-5 jämnbredda stammar utgår från
42	Björk	102				1			8 m höstubbe
43	Sälg	194				1			tidigt 3-delad
44	Asp	155		1					luftledning
45	Asp	133		1					
46	Asp	105		1					ved blottad
47	Asp	142		1					ved blottad
48	Asp	154		1					hålighet > 30 cm
49	Sälg	136		1				1	MYSKBOCK, hackspett hackhål
50	Sälg	140		1				1	SVAVELTICKA
51	Asp	112		1					ved blottad
52	Asp	141		1					ved blottad
53	Sälg	115					1		
54	Sälg	120					1		
55	Asp	130		1					
56	Ek	246			1			1	ROSA SKÅRELAV, frihuggs från gran
57	Ek	230							frihuggs från gran
58	Björk	168		1					
59	Ek	262			1				frihuggs från asp
60	Asp	141		1					ved blottad
61	Asp	120					1		
62	Tall	199	1					1	RELIKTBOCK, frihuggs från björk, tall
63	Ek	245			1				2-delad, frihuggs från björk, al
64	Asp	145		1					
65	Ek	325			1				2-stammig, frihuggs från gran
66	Ek	254			1				3-delad, frihuggs från gran
67	Tall	175		1				1	TALLTICKA, hackspett hackhål
68	Ek	256			1				frihuggs från björk
69	Asp	132		1					
70	Asp	135		1					frihuggs från gran
71	Asp	108				1			2 m högstubbe
72	Asp	129		1					frihuggs från gran
73	Asp	126		1					
74	Asp	135		1					stamspricka
75	Asp	115		1					

TRÅD	ART	OMKRETS	ÅLDER	HÅLTRÅD	GROVLEK	TORRTRÅD	LÅGA	ART	ÖVRIGT
76	Tall	137				1		1	TALLTICKA
77	Tall	153	1					1	RELIKTBOCK
78	Asp	100					1		
79	Asp	111				1			
80	Asp	171		1					
81	Tall	196	1						ved blottad
82	Tall	184	1						
83	Tall	188	1						ved blottad
84	Ek	120				1			
85	Ek	146				1			
86	Tall	196	1						
87	Tall	220				1			
88	Tall	134				1			
89	Tall	166				1			
90	Tall	165	1						
91	Tall	183	1						
92	Tall	168	1					1	TALLTICKA
93	Tall	212	1						
94	Tall	158	1						
95	Tall	165	1						
96	Tall	181	1					1	TALLTICKA
97	Tall	183	1						stamknölar, frihuggs från tall
98	Tall	100					1		
99	Tall	164	1						
100	Tall	163	1						nedsatt vitalitet
101	Tall	133				1			
102	Björk	106				1			
103	Tall	158	1					1	TALLTICKA
104	Tall	178	1					1	TALLTICKA
105	Tall	138	1						
106	Ek	305			1				ved blottad, frihuggs från tall
107	Tall	145						1	TALLTICKA
108	Asp	115		1					2 spillkråke-hål
109	Asp	119		1					ved blottad, frihuggs från gran
110	Asp	145		1					frihuggs från gran
111	Gran	106					1		
112	Björk	105				1			2 m högstubbe
113	Asp	132		1					
114	Asp	120					1		
115	Björk	145		1					
116	Asp	105				1			
117	Asp	136		1					
118	Gran	133					1		
119	Sälg	137					1		
120	Gran	210						1	GRANBARKGNAGARE
121	Gran	194						1	GRANBARKGNAGARE
122	Björk	109				1			4 m högstubbe
123	Gran	135					1		
124	Björk	160		1					frihuggs från gran
125	Asp	172		1					ved blottad, frihuggs från gran
126	Asp	170		1					ved blottad, frihuggs från gran
127	Sälg	110					1		
128	Asp	126					1		
129	Asp	190		1					ved blottad, savflöde
130	Asp	128				1			4 m högstubbe
131	Asp	153					1		
132	Asp	145		1					
133	Gran	232			1				
134	Tall	100					1		
135	Asp	115						1	BARKTICKA, toppbruten > 10 m men frisk
136	Gran	106					1		
137	Gran	220			1		1		
138	Tall	160	1						ved blottad
139	Tall	177	1	1				1	TALLTICKA, GRYNIG BLÅSLAV, > 300 år
140	Tall	148	1						
141	Tall	180		1			1		
142	Tall	118				1			2 m högstubbe
143	Tall	157	1						död topp, > 300 år
144	Tall	114	1	1					ytterligare 6 likvärdiga tallar inom 10 m
145	Gran	103				1	1		THOMSONS TRÄGNAGARE
146	Tall	150	1						ytterligare 5 likvärdiga tallar inom 10 m
147	Gran	120				1			
148	Ek	210						1	EKTICKA
	13		27	62	10	24	23	19	
	18							9	TALLTICKA

